

Het referaat van collega J. D. MULDER (1958) geeft ons aanleiding tot het maken van enige kanttekeningen.

Primair moeten wij opmerken, dat het verschil tussen manipulatie, osteopathie en chiropraxis naar ons inzicht niet groot is. Deze termen worden wellicht in bepaalde kringen scherp gedifferentieerd, maar de problemen liggen in hetzelfde vlak. Het doet ons genoeg, dat in het referaat van MULDER met enig inzicht van zaken wordt gesproken, zij het, dat bepaalde uitlatingen natuurlijk geheel voor zijn rekening komen, als daar zijn de verwijzing naar kwakzalverij, geldmakerij enz. Wij zijn het bv. geheel met hem eens, dat het levensgevaarlijk is, indien de manipulatie door leken wordt bedreven, met hoe fraaie kwalificaties deze zich ook mogen sieren.

Voorts is het toch wel van groot belang, dat een dergelijk vraagstuk niet uitsluitend van de theoretische zijde wordt aangevat. Naast theoretische overwegingen, die in de medische wetenschappen veelal op werkhypothese berusten, is de praktijk belangrijk; het zijn juist de resultaten in de praktijk, die ons ervan weerhouden, hetgeen er door gerichte manipulatie aan de wervelkolom te bereiken valt, te onderschatten. Men moge zeer kritisch staan ten opzichte van hetgeen Amerikaanse en Engelse chiropractors in woord en geschrift hebben beweerd, doch men vermijde het kind met het waswater weg te gooien.

De Forschungs- und Arbeitsgemeinschaft für Chiropraktik (F.A.C.) telt onder haar leden verschillende hoogleraren (JUNGHANS, GURZEIT†, NONNENBRUCH†, VON ROQUES, KUHLENDL, ZUCHSCHWERDT) die een naam te verliezen hebben. Prof. HOFF, hoogleraar in de inwendige geneeskunde aan de Universiteit te Frankfurt aan de Main, geeft een duidelijk positieve opinie over de chiropractische behandeling van stoornissen zoals migraine, hoofdpijn, menière-aanvallen, brachialgieën, stenocardie, ritmestoornissen, neuralgieën aan de benen enz. Hij memoreert de ontdekking der manipulatietherapie door de Zwitserse arts NAEGELI, de mateloze overdrijving welke in verschillende dusgenaamde „scholen” in Amerika is gepleegd, maar is, mede door de ervaring van zijn medewerker, Dr. NOESKE, overtuigd van haar grote nut, indien door goed klinisch en röntgenologisch onderzoek de oorzakelijke afwijkingen zijn aangetoond: „Ich kann also auf Grund eigener Erfahrung auf den tatsächlichen Wert hinweisen, der in den chiropractischen Methoden enthalten ist, muss dabei aber nochmals zur Vorsicht mahnen, denn vieles, was auf diesen Gebiet behauptet wird, trifft nicht zu”.

Het lijkt ons overbodig, aan hetgeen Prof. HOFF schrijft, iets toe te voegen, temeer, daar ondergetekenden, allen lid van de F.A.C., in de praktijk zich van de juistheid hiervan hebben kunnen overtuigen.

Literatuur: HOFF, F. (1900) *Behandlung innerer Krankheiten*. 5e druk. bl. 547. Georg Thieme Verlag, Leipzig. — Referaat (1958) *Ned. T. Geneesk.* 102, 1164.

F. GAIJMANS  
Tj. MEIJER  
A. P. ÖFNER

Rotterdam, 10 oktober 1958

Het verschil tussen manipulatie enerzijds, osteopathie en chiropraxis anderzijds, zoals ik dit in mijn referaat naar voren heb laten komen, is m.i. wel degelijk van groot belang. Met de manipulatie aan de wervelkolom streeft men er slechts naar, door het opheffen van verkeerde standen van de wervels verbetering te brengen in een plaatselijk afwijkende toestand, en de onmiddellijke gevolgen hiervan op te heffen, hetzij deze zich uiten in pijnen ter plaatse van

de afgeweken wervel, of in pijnen die de vorm van neuralgieën aannemen van die zenuwen welke de betrokken wervels passeren. Hieronder valt dus ook de behandeling van brachialgie en neuralgische pijnen in de benen (ischias), door handgrepen aan de wervelkolom. De pretenties van osteopaten en chiropractors gaan echter veel verder. In hun extreme vormen willen zij een geheel gesloten systeem van geneeskunde opbouwen, waarbij alle mogelijke aandoeningen van borst- en buikorganen worden behandeld door handgrepen aan de wervelkolom. Het treft mij, dat de door de collegae geciteerde „duidelijk positieve” opinie van Prof. HOFF slechts betrekking heeft op de reeds hierboven genoemde brachialgieën en neuralgieën aan de benen, en voorts op aandoeningen die veelal geen duidelijk anatomisch substraat hebben en op zeer uiteenlopende wijzen behandeld kunnen worden, o.a. ook door allerlei zuiver suggestieve maatregelen. Dat men met een aantal op overtuigende wijze uitgevoerde handgrepen hierbij resultaat kan boeken, bewijst naar mijn mening niet veel.

Het is intussen verheugend, dat mijn referaat aanleiding is geweest voor enige collegae, die blijkbaar praktische ervaringen met de chiropraxis hebben, om in dit *Tijdschrift* voor het voetlicht te treden. Het is te hopen, dat zij ons gelegenheid zullen geven, nader met hun methode en resultaten kennis te maken.

Leiden, 7 november 1958

J. D. MULDER

## BERICHTEN

### BUITENLAND

WERELDBERICHTEN. — HYPERTENSIE EN HARTZIEKTE. De deskundigencommissie ter voorlichting van de wereldgezondheidsorganisatie over hypertensie en ziekten der kransvaten (zie bericht in deze rubriek op bl. 2247) heeft haar beraadslagingen geëindigd. Zij geeft toe, dat de vertzuren van belang kunnen blijken voor de ontwikkeling en de preventie van hartziekte, maar „the evidence is so far inadequate to warrant any general recommendation for changes in diets or food habits with respect to fats”. Ook overigens luiden de conclusies aarzelend of negatief. Betreffende nadelige invloed van „physical activity” zijn er „conflicting reports”; over de nadelige invloed van roken op het hart is „the evidence contradictory”; over psychosociale factoren is nog „very little work” gedaan; over de betekenis van hormonen „no definite conclusions have yet been reached”. (*WHO Press*, 23 oktober).

— SCHENDING VAN INTERNATIONALE AFSPRAKEN. Het is een oude ervaring, dat een geneeskundige havendienst zich van de internationale afspraken over gezondheidsmaatregelen waarmede zijn regering zich akkoord heeft verklaard, niets aantrekt. Zo hebben ook in het afgelopen jaar gezondheidsautoriteiten in ten minste tien landen de Internationale regeling geschonden door internationale reizigers in quarantaine te plaatsen. Een land in het Middenoosten hield alle reizigers uit een buurland vijf dagen vast. Dit is ongeoorloofd, indien de vaccinatiepapieren van de reizigers in orde zijn (*WHO Press*, 28 oktober).

DUITSLAND. — ERNST KRETSCHMER GEHULDIGD. De zeventigste verjaardag van KRETSCHMER, wiens *Körperbau und Character* onlangs een 22e druk beleefde, gaat in de pers niet ongemerkt voorbij. Aan een kenschetsing van de jubilaris in de *Wiener medizinische Wochenschrift* (bl. 879) is het volgende ontleend. „KRETSCHMER kommt aus dem schwäbischen: Habhafter Realismus, untermischt mit jenem fermentgleichen Schuss Romantik, der unruhig und produktiv macht. Er besuchte die schwäbischen Seminare Schöntal